

2. Градополов К. Бокс / К. В. Градополов – М.: Физкультура и Спорт, 1951. – 430с.
3. Дегтярёв И. Бокс: учебник для институтов физической культуры / И.П. Дегтярёв, К.В. Градополов, Г.О. Джероян, О.П. Топышев и др. М.: Физкультура и спорт, 1979. – 287 с.
4. Копцев К. Нормативы оценки общей физической подготовленности боксёров – юниоров / К.Н. Копцев, Г.Ф. Васильев // Бокс : ежегодник. – 1984.
5. Кузнецов В.Л. Факторы и условия, определяющие потребности и интересы студентов в физкультурной деятельности: Учебн. пос. / В.Я. Кузнецов, А. В. Лотоненко, Н.К. Чуриков. – Воронеж: ВГУ, 1995. – 39 с.
6. Лотоненко А. В. Проблемы физической культуры студенческой молодежи / А.В. Лотоненко, А.С. Игнатъев, В.Я. Кузнецов // Актуальные проблемы физической культуры: Матер. регион. науч.-практ. конф. – Т.1. Ростов-на-Дону, 1997. – С. 116-119.
7. Фізичне виховання. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації. – Київ, 2003. – 44 с.
8. Frederick C. M. Motivation to participate, exercise affect, and outcome behaviours toward physical activity / C. M. Frederick, C. Morrison, R. Manning // Perceptual and Motor Skills. – 1996. – №82. – p. 691–701.
9. Ryan R. M. Intrinsic motivation and exercise adherence / R.M. Ryan, C.M. Frederick, D. Lipes, N. Rubio, K.M. Sheldon // International Journal of Sport Psychology. – 1997. – №28. – p. 335–354.

УДК 37.034

Нечипоренко Д. Л.

Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого

МОТИВ ДОСЯГНЕННЯ ТА ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ В ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто та проаналізовано поняття потреби в досягненні та доведено її важливість при формуванні мотиву досягнення. Проведено дослідження для визначення рівня потреби в досягненні серед учнів середнього шкільного віку загальноосвітніх шкіл. Запропоновано методику підвищення рівня потреби в досягненні на прикладі уроків з фізичної культури.

Ключові слова: *мотив досягнення, підлітки, успіх, фізична підготовка, потреба в досягненні.*

Нечипоренко Д.Л. Мотив достижения и некоторые теоретические и методические аспекты его формирования у подростков средствами физической культуры. *В статье рассмотрены и проанализированы понятие потребности в достижении и доказана ее важность при формировании мотива достижения. Проведено исследование для определения уровня потребности в достижении среди учащихся среднего школьного возраста общеобразовательных школ. Предложена методика повышения уровня потребности в достижении на примере уроков физической культуры.*

Ключевые слова: *мотив достижения, подростки, успех, физическая подготовка, потребность в достижении.*

Nechyporenko D.L. Achievement motive and some theoretical and methodological aspects of its formation in adolescents by means of physical culture. *The article examines and analyzes the concept of the need for achievement and demonstrated its importance in shaping the motive to achieve. A study to determine the level of need for achievement among students of secondary school age in secondary schools. The method of raising the level of need for achievement as an example of lessons in physical education.*

Key words: *achievement motive, teens, success, physical preparation, need for achievement.*

Постановка проблеми. Для досягнення успіху в будь-якій діяльності необхідно перш за все, бажання людини виконувати цю конкретну дію, необхідна потреба в досягненні, мотив, тобто, те що спонукатиме людину докласти зусилля.

На думку С. Занюка, прагнення в досягненні разом з прагненням відчувати радість від досягнення високого результату, намаганням кожного разу виконувати завдання краще, ніж раніше та ставити далекі цілі і втілювати їх в життя є характеристиками мотиву досягнення. Тобто, чим сильніші

дані прагнення, тим вищий рівень мотиву досягнення [4].

Дослідженню мотиву досягнення, а як наслідок і потреби в досягненні, як його складової, присвячено багато праць, як вітчизняних вчених (В. Асєєв, І. Алтуніна, В. Бажанюк, С. Занюк, Є. Ільїн, А. Леонтьєв, Б. Шаповалов та інші) так і зарубіжних (Н. Ах, К. Левін, Д. Макклеланд, А. Маслоу, Х. Хекхаузен та інші).

Мотив досягнення О. Нечаєва розглядає, як намагання підвищити рівень своїх здібностей та вмінь, і тримати їх на високому рівні. Є. Ільїн вважає, що мотив досягнення є відносно стійким особистісним утворенням, однак йому характерна динамічність та зв'язок з такими показниками особистості, як потреба в досягненні та цінність даного досягнення для людини [6].

Значний внесок в дослідженні поняття «мотив досягнення» зробили американські та німецькі вчені: Н. Ах, К. Левін, Д. Макклеланд, А. Маслоу, Х. Хекхаузен, Ф. Хоппе. Вони по-різному трактують дане поняття, але спільним є те, що мотив досягнення включає в себе два рівні домагань: прагнення досягти успіху та уникнути невдачі [10].

Згідно тлумачного словника, прагнення до досягнення – це намагання досягти позитивного результату в певній діяльності [3].

Досліджуючи мотиваційну сферу підлітків, Є. Ільїн прийшов до висновку, що їм, на відміну від молодшого шкільного віку, характерні відчуття обов'язку та відповідальності. Також формується стійкість мотивів, що в свою чергу призводить до осмислення та реальної постановки цілей. Мотиви підлітків характеризуються наявністю аргументації та аналізом наслідків прийнятого рішення. Це свідчить про усвідомлення мотиваційного процесу та структури мотиву, а як наслідок, знижується імпульсивність дій. [6].

Таким чином, можна вважати, що формування мотиву досягнення, який відіграє важливу роль в житті людини відбувається в основному в підлітковому віці. Однак, подальші дослідження багатьох теоретичних та методичних аспектів цієї проблеми залишаються актуальними.

Зв'язок роботи з науковими завданнями. Дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри спортивних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Мета дослідження: вивчити рівні прояву в підлітків потреби досягненні, як складової мотиву досягнення.

Методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури та анкетування. З метою визначення рівня прагнення до досягнення нами було використано анкетування та метод кількісної обробки даних. Рівні прагнення до досягнення визначали за спеціально розробленою шкалою: 0-6 балів – низький рівень, 7-9 балів – середній рівень та 10-12 балів – високий рівень.

Результати дослідження.

Досліджуючи мотиви і потреби людини, як психічні утворення ряд вчених, Е. Баканов, В. Іванніков, Д. Кемпбел, Ф. Шефілд та інші, прийшли до висновку, що потреба і мотив це поняття тотожні. Однак, на думку Є. Ільїна, ототожнювати мотив з потребою не можна через ряд обставин. По-перше, через те, що потреба може задовольнятися різними засобами та способами, а як наслідок вона не може пояснити причину конкретної дії. По-друге, мотив як потреба не може відповісти на питання «навіщо», «для чого» людина проявляє конкретну активність, тобто стають незрозумілі ціль та суть активності [5, 6, 8].

Будь-яку потребу, на думку Д.А. Леонтьєва, необхідно розглядати не через предмет, а через людську діяльність, так як одній потребі може відповідати не один, а ряд предметів. Автор розглядає потребу, як об'єктивний зв'язок між суб'єктом та навколишнім середовищем, для реалізації якого необхідно виконати певну діяльність [8].

До схожого висновку прийшов М. Каган разом з А. Маргулісом та А. Хмельовим, які визначили потребу, як різницю, між тим, що необхідно суб'єкту для повноцінного існування та тим, що він має на даний час [7].

Таким чином, потребу в досягненні ми розглядаємо як складову мотиву досягнення, як необхідність людини перевершувати свої попередні досягнення.

Для визначення рівня потреби в досягненні в учнів середнього шкільного віку ми використали модифіковану нами методику Ю. Орлова «Потреба в досягненні». Методика складається з 12 тверджень на які можна відповісти «так» або «ні». За правильну відповідь нараховується 1 бал, в деяких запитаннях за відповідь «так», в інших за «ні», тобто, перевірка результатів здійснювалась за спеціально розробленим ключем [9].

Ми виділяли три рівні прояву потреби в досягненні в залежності від кількості набраних балів. Сума балів від 0 до 6 – це низький рівень, від 7 до 9 балів – середній та від 10 до 12 балів – високий рівень потреби в досягненні.

Також, спираючись на дослідження Г. Хецера, який вивчав особливості підліткового віку і прийшов до висновку, що даний етап характеризуються гендерними відмінностями. Це пов'язано з тим, що у дівчат період статевого дозрівання починається раніше, тому перша фаза наступає швидше, ніж у хлопців. Проте, у юнаків цей період проходить з більшим вираженням негативізму [6].

В нашому дослідженні взяли участь 158 учнів, з них 82 хлопці та 76 дівчат, які є учнями 5-х – 7-х класів. Були отримані наступні результати: дівчата мають перевагу в високому рівні потреби в досягненні (на 1,75 % в порівнянні з хлопцями), але разом з тим, їхній показник в низькому рівні більший (на 3 % в порівнянні з хлопцями). Переважна більшість досліджуваних мають середній рівень потреби в досягненні (це 59,95 % у хлопців та 55,2 % у дівчат). Третина досліджуваних мають низький рівень потреби в досягненні, а саме 30,3 % у юнаків та 33,3 % у дівчат. І лише десята частина анкетованих мають високий показник потреби в досягненні (9,75 % у хлопців та 11,5 % у дівчат). Дані представлені в таблиці 1. Отримані результати пояснюються тим, що в даний період у дітей, відбувається зміна попередніх інтересів та цінностей, також руйнується враження від кумирів, які, або розчарували, або відійшли на другий план в зв'язку зі зміною інтересів підлітка. Зміна зацікавлень в поєднанні з статевим дозріванням, на думку В. Петерса, пояснює таку особливість підліткового віку, як часткова або повна відсутність інтересів [1, 6]. Невизначеність інтересів у підлітків негативно впливає на процеси формування мотиваційної сфери, особистісних якостей, потреби в досягненні.

Таблиця 1

Рівні прояву потреби в досягненні в учнів середнього шкільного віку, %

Стать	Потреба в досягненні		
	Низький	Середній	Високий
Хлопці	30,3 %	59,95 %	9,75 %
Дівчата	33,3 %	55,2 %	11,5 %

В цей період життя основною діяльністю дитини є навчання, тому його треба організувати так, щоб дитина не просто механічно виконувала поставлені завдання, а щоб в неї з'явився інтерес до навчання. Розглянемо методику підвищення рівня мотиваційної сфери, а як наслідок і потреби в досягненні на прикладі уроків з фізичної культури [2].

Незважаючи на рівень фізичної підготовленості, для кожного учня створювалась ситуація, коли він досягав успіху. Тривала відсутність досягнень призводить до апатії учня на уроках з фізичної культури. Після декількох невдалих спроб учні, як правило, втрачають віру в свої сили, в них знижується самооцінка та втрачається інтерес до уроків з фізичної культури.

Проте, низький рівень фізичної підготовленості не свідчить про низький рівень вольових якостей, потреби у досягненні чи взагалі мотиву досягнення. Такий учень може проявляти більше наполегливості, ніж учень з високим рівнем фізичної підготовленості. Тому, під час виконання складних вправ, у процесі експерименту, нами застосовувався індивідуальний підхід, тобто, при постановці конкретних завдань ми виходили з попередніх досягнень кожного учня.

Ми мотивували не тільки учнів з низькими показниками фізичної підготовленості, а й з високими, адже легкість виконання завдання не приносить задоволення, а як наслідок такий учень теж втрачає інтерес до уроків з фізичної культури. Для досягнення успіху попередньо вивчалися можливості кожного конкретного учня, визначалися конкретні посильні завдання та система стимулювання учнів.

Такі методичні прийоми були застосовані нами на уроках фізичної культури протягом навчального року (з вересня по травень). Наприкінці експерименту помітно змінилось кількісне співвідношення підлітків з низьким, середнім і високим рівнями прояву потреби в досягненні.

Кількість учнів з низьким рівнем зменшилась приблизно на 13 % (з 33 % до 20 %), а кількість підлітків з високим рівнем відповідно збільшилась на 10-12 %.

Результати експерименту підтверджують необхідність розробки ефективних методичних підходів для цілеспрямованого формування в учнів середнього шкільного віку потреби в досягненні, як важливої складової мотиву досягнення.

Таким чином, потреба в досягненні є важливим компонентом мотиву досягнення і саме в підлітковому віці його необхідно формувати і розвивати, створювати такі умови, щоб дитина завжди прагнула досягати успіху і вірила в свої сили.

ВИСНОВКИ

1. В результаті аналізу психолого-педагогічної літератури, ми дійшли висновку, що зміст поняття «потреба у досягненні є складовою мотиву досягнення, яка проявляється в прагненні людини досягти успіху в певній діяльності. В підлітковому віці відбувається зміна інтересів та починається формування психічного стану дитини, тому саме в цьому віці необхідно звернути увагу на формування мотиву досягнення як стійкої психічної особливості людини.

2. Дослідивши рівень потреби в досягненні серед учнів середнього шкільного віку, бачимо, що показники хлопців і дівчат мають відмінності в результатах. Переважна частина досліджуваних (59,95 % хлопців та 55,2 % дівчат) мають середній рівень прояву потреби в досягненні. Третина анкетованих проявила низьку потребу в досягненні і лише 10,6 % учнів продемонстрували високий рівень потреби в досягненні.

3. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що для підвищення рівня потреби в досягненні, вчителю фізичної культури, необхідно застосовувати особистісно-орієнтований підхід і створювати для учнів ситуацію успіху. Результати формування педагогічного експерименту підтверджують ефективність таких підходів.

ПЕРСПЕКТИВА ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДАНОМУ НАПРЯМІ. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження мотиву досягнення в учнів середнього шкільного віку. Перспективним є обґрунтування теоретико-методичних основ формування мотиву досягнення в підлітків засобами фізичної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Peters R.S. The Concept of Motivation. – London, 1967.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. — 1736 с.
3. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навч. Посібник / С.С. Занюк // – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
4. Иванников В.А. Формирование побуждения к действию / В.А. Иванников // Вопросы психологии. – 1985. – №3.
5. Ильин Е.Н. Мотивация и мотивы / Е.Н. Ильин // – СПб: Питер, 2000. – 512 с.
6. Каган М.С. Проблема потребностей в этике и эстетике / М.С. Каган, А.В. Маргулис, А.М. Хмельев // – Л., 1976.
7. Леонтьев Д.А. Системно-смысловая природа и функции мотива / Д.А. Леонтьев // – Вестник МГУ. – 1993. – №2.
8. Орлов Ю.М. Построение тест-опросника для измерения потребности в достижении: Экспериментальная психология и ее история / Ю.М. Орлов // – М., 1974.
9. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения: Пер. с англ / Х. Хекхаузен // СПб: Речь, 2001. – 238 с.

УДК 796:612.1:612.8:373.3

Неворова О. В.

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

АНАЛІЗ ПРИСТОСУВАЛЬНИХ РЕАКЦІЙ ЗОВНІШНЬОГО ДИХАННЯ В ХЛОПЧИКІВ 6 РОКІВ З РІЗНИМИ РІВНЯМИ ВЛАСТИВОСТЕЙ НЕРВОВИХ ПРОЦЕСІВ

Розглянуті особливості пристосувальних реакцій зовнішнього дихання в хлопчиків 6 років під час фізичного навантаження. Увага до цього напрямку досліджень пояснюється пошуком можливостей реалізації диференційованого підходу до фізичного виховання шляхом його індивідуалізації на основі показників